

Nuorten naisten työn ja perheen yhteensovittamisen odotukset ja koetut toimintamahdollisuudet

Outi Alakärppä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Ohjausalan tutkimuksen verkoston kevätkonferenssi 31.3.2023

Teoreettinen viitekehys (1)

Toimintamahdollisuuksien lähestymistapa, engl. capabilities approach (Sen 1995; 1999; 2009)

- Lähestymistavan perustana käsitys sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta: mitä yksilö voi tosiasiaassa saavuttaa, ja mitkä ovat hänen todelliset mahdollisuutensa elää arvostamaansa elämää?
- Tavoitteena edistää yksilön toimintamahdollisuuksia (engl. capabilities) valita tiettyjen toimintatapojen eli asioiden tekemisen tai heille avointen "todellisten vaihtoehtojen" (engl. valued functionings) välillä.
- Yksilöllinen, institutionaalinen ja kulttuuris-yhteiskunnallinen taso (Hobson 2014; Hvinden & Halvorsen 2018; Yerkes ym. 2020)

Teoreettinen viitekehys (2)

- **Yksilölliset tekijät:** yksilön sosioekonomiset, parisuhde- ja lapsuuden ja nuoruuden elämäntapaan liittyvät tekijät
- **Institutionaaliset tekijät:** työ- ja perhepolitiikan käytännöt kuten perhevapaajärjestelmä ja työmarkkinat
- **Kulttuuris-yhteiskunnalliset tekijät:** kulttuuriset odotukset vanhemmuudesta ja sukupuolten työnjaosta perheessä

Teoreettinen viitekehys (3)

Muotoutuva aikuisuus (Arnett 2000; 2004; Arnett & Tanner 2011)

- Elämänvaihe myöhäisnuoruudesta kolmeenkymmeneen ikävuoteen asti, keskittyy erityisesti ikävuosiin 18-25.
- Ominaista:
 - Identiteetin tutkiskelu, itseen keskittyminen, epävarmuus, ja tunne siitä, että on erilaisten elämänvaiheiden ja mahdollisuuksien välissä.
 - Työhön ja perheeseen liittyvät kokeilut ja kriisit; jatkuva kouluttautuminen, sitoutumattomuus ihmissuhteissa ja työssä, toistuvat muutokset asuinpaikassa ja työssä sekä kokeilunhalukkuus (neljänneselämän kriisit, engl. quarter life crisis; Robinson 2013)
- Avoinna olevien mahdollisuuksien tutkiminen niin työssä, rakkaudessa kuin maailmankatsomuksessa -> vanhemmuuden lykkääminen 30 ikävuoden tietämille.

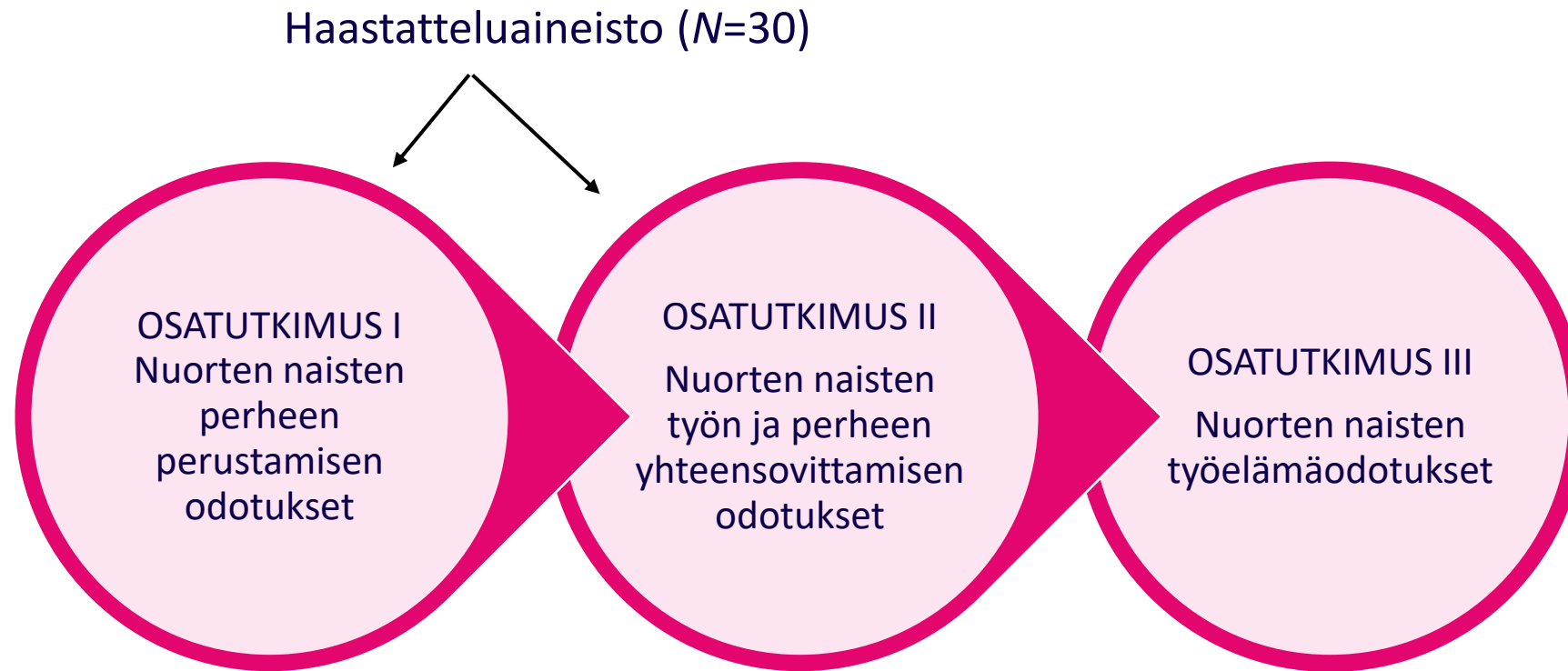
Nuorten naisten odotukset työn ja perheen yhteensovittamisesta

- Nuorten aikuisten siirtymät työhön ja vanhemmuuteen monimuotoisia ja eriytyneitä (esim. Žukauskienė 2016).
- Työhön ja perheeseen liittyvästä päätöksenteosta tullut monimutkaista, sillä yhteiskunnallisten muutosten ja työelämän epävarmuuden myötä elämäntietojen rakentaminen vaikeutunut nuorilla aikuisilla (Kalleberg & Vallas 2018).
- Sosioekonomiset tekijät yhteydessä nuorten aikuisten työhön kiinnittymiseen ja työuran rakentamiseen (mm. Gretschel & Myllyniemi 2020), perheellistymiseen (mm. Miettinen & Jalovaara 2020), lapsilukuun liittyviin ihanteisiin ja lapsettomuuteen (mm. Jalovaara ym. 2018) sekä parisuhteen muodostukseen ja kumppanin valintaan (mm. Mäenpää 2015).
- Odotukset työstä ja perheestä sukupuolittuneita: nuoret naiset ennakoivat kohtaavansa ristiriitoja tulevaisuuden työn ja perheen yhteensovittamisessa (esim. Rotkirch ym. 2017, 96–97).

Tutkimuskysymykset

- 1) Millaisia työn, perheen perustamisen ja työn ja perheen yhteensovittamisen odotuksiin liittyvät toimintamahdollisuudet ovat nuorilla naisilla?
- 2) Miten nämä toimintamahdollisuudet eroavat erilaisista koulutustaustoista ja elämäntilanteista tulevilla?
- 3) Millaiset eriarvoistavat mekanismit ovat yhteydessä nuorten naisten työhön, perheen perustamiseen ja työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyviin toimintamahdollisuuksiin?

Osatutkimukset I-III

Nuorisobarometri 2019 kyselyaineisto (N=527) **jamk**

Aineistot, osallistujat ja menetelmät

Haastatteluaineisto (N=30)

- 18–27-vuotiaiden nuorten naisten yksilöhaastattelut; keski-ikä 22.3 vuotta
- Aineistossa toisen asteen opiskelijoita tai koulutuksen saaneita (N=10); korkeakouluopiskelijoita ja korkeakoulusta valmistuneita (N=11) sekä työttömiä naisia (N=9); ei lapsia
- Puolistrukturoitu teemahaastattelu, aikajana (Adriansen 2012; Sugarman 1986)
- Teemat: koulutus- ja urapolku, perheen perustaminen, sukupuoli-asetteet sekä työn ja perheen yhteensovittaminen

Nuorisobarometri 2019 kyselyaineisto (N=527)

- 18–29-vuotiaiden nuorten naisten vastaukset; keski-ikä 23.9 vuotta
- Asuivat yksin, soluasunnossa tai kämppiksen kanssa tai kaksin puolison tai avopuolison kanssa; ei lapsia
- Muuttajat: ura- ja työelämäodotukset, sosioekonomiset tekijät, parisuhdestatus, työn ja perheen yhteensovittamisen odotukset, vakioitavat muuttajat; ikä ja vanhempien koulutustaso
- Puhelinhaastattelu, strukturoitu kyselylomake

Aineistojen analyysit

Osatutkimus I: temaattinen analyysi (Braun & Clarke 2006),
tyypittely (Eskola & Suoranta 1998)

Osatutkimus II: sisällönanalyysi (Bengtsson 2016), luokittelu

Osatutkimus III: henkilökeskeinen, latentti profiilianalyysi
(engl. latent profile analysis LPA; Wang & Hanges 2011)

Monimenetelmällinen lähestymistapa

Osatutkimusten I–III tulosten tulkinta

Tulokset

Lähde: Pixabay

Sosioekonomisten ja parisuhdetekijöiden yhteydet koettuihin toimintamahdollisuuksiin

- **Koulutustaso, työmarkkina-asema, taloudellinen tilanne ja asuinseutu** yhteydessä työttömien kaventuneisiin toimintamahdollisuuksiin liittyen tulevaisuuden työelämään, perheen perustamiseen ja työn ja perheen yhteensovittamiseen.

”Ehkä muutaman vuoden päästä vasta, et siinä kolmenkymmenen hujakoilla, et ehkä siinä sitten, jotenki määhaluaisin, et se elämäntilanne ois vakiintunu. Mulla ei olisi mitään opiskelua enää viemäs aikaa ja sellasena ylimääräsenä, et mul ois se työ, jotenki vakaa työ ja asunto ja tulot, et siihen ois jotenki hyvä lähtee sitte rakentamaan. Et se ei ois sellasta niin kun sekavaa.” (nainen, korkeakouluopiskelija, 26 vuotta).

”Nuori, kouluttamaton, ja tässä on vielä rakennettavaa sitä ennen, että tietyt tukipilarit pitää saada siihen alle ensiksi, että pystyy sitten kantamaan sen elämän kohdan eteenpäin siitä ja että se polku rakentuu siihen tarpeeks vahvaks alle.” (nainen, työtön, 19 vuotta).

- **Parisuhdetekijät** eivät tuottaneet eroja nuorten naisten työelämäodotuksiin, mutta olivat kuitenkin merkityksellisiä heidän pohtiessaan perheen perustamista tulevaisuudessa.

Elämäntulkun liittyvien tekijöiden merkitys perheen perustamisen pohdinnoissa

- **Epäsuotuisat kokemukset lapsuuden ja nuoruuden elämäntulkussa** tuottivat eroja naisten välille -> pitkään työttömänä olleiden, toisen asteen tutkinnon suorittaneiden naisten rajalliset toimintamahdollisuudet liittyen perheen perustamiseen tulevaisuudessa.

”Kun oma elämä on ollu jo tarpeeks hankala, niin mä en halua, että se lapsi joutus kokeen sitä samaa, et jotenki liian kovat paineet yksinkertasesi siitä, et ennemmin mä annan muitten tehdä niitä lapsia ja antaa niille sen vastuun.” (nainen, työtön, 22 vuotta)

”Oon aatellu, että ei lapset mahtuis minun elämään, että nyttinkin tuntuu hyvältä, et kuitenkin jaksan pitää huolta omasta kodista ja tehdä itselle mielekkäitä asioita ja pitää yllä niitä ihmissuhteita, mitä on.” (nainen, työtön, 23 vuotta)

Perhevapaajärjestelmä ja intensiivisen äitiyden ihanteet työ-perhetoiveiden suuntaajina

- **Perhevapaajärjestelmä sekä intensiivisen äitiyden ihanteet** suuntasivat naisten työn ja perheen yhteensovittamisen odotuksia -> naiset suosivat pitkiä perhevapaita ja äidin ensisijaisuutta hoivaajana.
- Intensiivisen äitiyden ihanteet korostuivat erityisesti opiskelijanaisilla, jotka pitivät myös koulutusta ja työuraa tärkeänä tulevaisuuden elämänsänsä.

“I think about two years would be quite good because you know it’s only mummy the child needs during the two first years of life.” (woman, employed, aged 22).

”Jos pitäis jommasta kummasta enemmän luopuu, ni sitte siitä urasta, tai et mieluummin ois sitte vaik niitten lasten kans pidempää kotona, vaikka se sitte vaikuttas siihe urakehityksee, et ei se nyt ois ees niin iso menetys.” (nainen, korkeakouluopiskelija, 25)

Työmarkkinoiden rooli toimintamahdollisuuksien mahdollistajana ja rajaajana

- **Työmarkkinat** määrittivät merkittävästi sitä, miten erityisesti pitkään työttömänä olleet pystyivät suunnittelemaan ja edistämään työelämään ja siten perheellistymiseen ja työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyviä toiveitaan.
- Huoli omasta jaksamisesta ja selviytymiskyvystä niin työ- kuin perhe-elämässä välittyi pitkään työttömänä olleiden naisten tuottamissa merkityksissä ja näyttäytyi kaventuneina toimintamahdollisuuksina näillä elämänalueilla.

“I don’t think it’s really my thing to do an eight-hour day with tight schedules and five times a week, so perhaps there would be a more suitable option for me that I could cope with.”
(woman, unemployed, aged 23)

Johtopäätökset ja pohdinta

- Nuoret naiset aktiivisia toimijoita muotoutuvan aikuisuuden rakentamisessa: ennakoivat tulevaisuuden elämäntilannetta, mutta myös merkityksellistivät sitä, mitä he pitävät **hyvänä, arvokkaana tai toivottavana** tulevaisuuden työssä ja perheessä.
- Naisten toimijuus kuitenkin **rajattua tai sidonnaista** (ks. Hobson, 2014): odotuksia tulevaisuuden työstä ja perheestä ohjasivat yksilölliset, institutionaaliset ja kulttuuris-yhteiskunnalliset tekijät
- Muotoutuva aikuisuus ilmenee varsin eri tavalla erilaisista taustoista ja elämäntilanteista tulevilla naisilla -> Työttömyyden myötä **roolikokeilut työelämässä vähenevät tai ne eivät ole lainkaan mahdollisia**.
- Mitä perinteiset odotukset vanhemmuudesta ja sukupuolten työnjaosta perheessä sekä intensiivisen äitiyden ihanteet tarkoittavat tulevaisuuden urasuunnittelun kannalta? Milla tavalla erilaiset toimintamahdollisuudet suhteessa tulevaisuuden työhön tulisi huomioida uraohjauksessa? Mitä työ- ja perhe-elämän siirtymien ajoittuminen samaan aikaan tarkoittaa uraohjauksen kannalta?

Käytännön suositukset: nuorten aikuisten opinto- ja uraohjaus

- Nuorten naisten erilaisten toimintamahdollisuuksien ja tuen tarpeiden tunnistaminen koulutus- ja työpolkujen rakentamisessa
 - Tuen painopiste henkilökohtaisissa odotuksissa ja toiveissa
 - Pitkään työttömänä olleiden naisten yksilöllisen ohjauksen vahvistaminen, jossa henkilökohtaiset toiveet, selviytymiskykyisyys ja voimavarat otetaan huomioon
- Työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvien opetussisältöjen sisällyttäminen toisen ja korkea-asteen opetussuunnitelmiin laajemmin
- Erylistä huomiota tulisi kiinnittää pitkäaikaistyöttömien nuorten naisten ohjaukseen.
 - Institutionaalisen tunnistamisen prosessien arvioiminen työllistymis- ja kuntoutuspalveluissa
 - Lisäresurssit pitkäaikaistyöttömien työllistymis- ja kuntoutuspalveluihin
 - Palveluiden saatavuuden edistäminen; monialaisten verkostojen toimiminen keskitetysti

Lähteet

- Adriansen, H. K. (2012). Timeline interviews: A tool for conducting life history research. *Qualitative Studies*, 3(1), 40–55.
- Arnett, J. J. (2004). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press.
- Arnett, J. J. & Tanner, J. L. (2011). Arguments for a stage. Teoksessa J. J. Arnett, M. Kloep, L. B. Hendry & J. L. Tanner (toim.), *Debating emerging adulthood: Stage or process?* (s. 13–50). Oxford: Oxford University Press.
- Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8–14.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Gretschel, A. & Myllyniemi, S. (2020). Kuulummeko yhteiskuntaan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista. Keuruu: Kunnallisan kehittämissäätiö.
- Hobson, B. (toim.) 2014. *Worklife balance. The agency and capabilities gap*. Oxford: Oxford University Press.
- Hvinden, B. & Halvorsen, R. (2018). Mediating agency and structure in sociology: What role for conversion factors? *Critical Sociology*, 44(6), 865–881.
- Jalovaara, M., Neyer, G., Andersson, G., Dahlberg, J., Dommermuth, L., Fallesen, P. & Lappegård, T. (2018). Education, gender, and cohort fertility in the Nordic countries. *European Journal of Population*, 35(3), 563–586.
- Kalleberg, A. L. & Vallas, S. P. (2018). Probing precarious work: Theory, research, and politics. *Research in the Sociology of Work*, 31, 1–30.

Lähteet

- Miettinen, A. & Jalovaara, M. (2020). Unemployment delays first birth but not for all. Life stage and educational differences in the effects of employment uncertainty on first births. *Advances in Life Course Research*, 43, 1–12.
- Mäenpää, E. (2015). Homogamy in Educational Level and Parental Social Class in Finland: A Log-linear Analysis. *European Sociological Review*, 31 (3), 253–267.
- Rotkirch, A., Tammissalo, K., Miettinen, A. & Berg, V. (2017). Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista. *Perhebarometri 2017*. Helsinki: Väestöliitto.
- Sen, A. (1995). *Inequality reexamined*. Oxford: Oxford University Press.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford: Oxford University Press.
- Sen, A. (2009). *The idea of justice*. London: Penguin.
- Sugarman, L. (1986). *Life-span development. Concepts, theories and interventions. New essential psychology*. London: Methuen.
- Wang, M. & Hanges, P. J. (2011). Latent class procedures: Applications to organizational research. *Organizational Research Methods*, 14(1), 24–31.
- Yerkes, M. A., Hoogenboom, M. & Javornik, J. (2020). Where's the community in community, work and family? A community-based capabilities approach. *Community, Work & Family*, 23(5), 516–533.
- Žukauskienė, R. (2016). Introduction and conceptual foundations. Teoksessa R. Žukauskienė (toim.), *Emerging adulthood in a European context* (s. 1–16). New York: Routledge.

Kiitos mielenkiinnostanne!

outi.alakarppa@jamk.fi

Alakärppä, O. (2022). Nuorten naisten työn ja perheen yhteensovittamisen odotukset ja koetut toimintamahdollisuudet muotoutuvassa aikuisuudessa [Doctoral dissertation]. Jyväskylän yliopisto. JYU dissertations, 568. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9218-7>